

Sorry Seems to Be the Hardest Word. Four Talmudic Stories of Forgiveness

הרב אלכס ישראל | www.alexisrael.org

Yoma 85a

MISHNA: Yom Kippur atones for transgressions between a person and God, however, for transgressions between a person and another, Yom Kippur does not atone until one appeases the other person.

Similarly, Rabbi Elazar ben Azarya taught that point from the verse: "From all your sins you shall be cleansed **before the Lord**" ([Leviticus 16:30](#)). For transgressions between a person and God, Yom Kippur atones; however, for transgressions between a person and another, Yom Kippur does not atone until he appeases the other person...

TALMUD 87a R. Isaac said: Whosoever offends his neighbour, even only verbally, must appease him, as it states in Proverbs (6:1) ...

R. Hisda said: He should endeavour to pacify him through three groups of three people each...

R. Jose b. Hanina said: One who asks pardon of his neighbour need do so no more than three times, as it is said: Forgive. I pray thee now . . . and now we pray thee.

And if he [against whom he had sinned] had died, he should bring ten persons and make them stand by his grave and say: I have sinned against the Lord, the God of Israel, and against this one, whom I have hurt.

Mishlei ch.6

My son, if you have stood surety for your fellow,
Given your hand for another,

²You have been trapped by the words of your mouth,
Snared by the words of your mouth.

³Do this, then, my son, to extricate yourself,
For you have come into the power of your fellow:
Go grovel—and badger your fellow;

⁴Give your eyes no sleep,
Your pupils no slumber.

⁵Save yourself like a deer out of the hand [of a hunter],
Like a bird out of the hand of a fowler.

Yoma 67a 1. R. Jeremiah injured R. Abba. R. Jeremiah went and sat at R. Abba's doorstep. When R. Abba's maidservant poured out wastewater, some streams of water were sprayed on R. Jeremiah's head. He said, "they have made me into refuse," and he read, as pertaining to himself, the verse [God] lifts up the needy from the

משנה יומא דף פה עמוד ב

עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו. דרש רבי אלעזר בן עזריה: מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום - יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו - אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פז

אמר רבי יצחק: כל המקניט את חבירו, אפילו בדברים -

צריך לפייסו שנאמר (משלי ו, א) בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך נוקשת באמרי פיך עשה זאת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפס ורהב רעך אם ממון יש בידיך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים ואמר רב חסדא וצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם [אמר+] רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו או יבקש ממנו יותר משלש פעמים, שנאמר אנא שא נא... ועתה שא נא ואם מת - מביא עשרה בני אדם, ומעמידן על קברו, ואומר: חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שחבלתי בו.

משלי ו'

א בְּנִי, אִם-עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ; תִּקְעֶתָ לְזֶרַח כַּפִּיךָ.

ב נֹקְשֶׁת בְּאִמְרֵי-פִיךָ; גִּלְכַּדְתָּ, בְּאִמְרֵי-פִיךָ.

ג עָשָׂה זֹאת אֶפְסֹא בְּנִי, וְהִנְצַל-- כִּי בָאתָ בְּכַף-רֵעֶךָ;

לך הִתְרַפַּס, וְרָהַב רֵעֶיךָ.

ד אֶל-תֵּתֵן שְׁנֵה לְעֵינֶיךָ; וּתְנוּמָה, לְעַפְפֵיךָ.

ה הִנְצַל, כַּבְּבֵי מִיָּד; וּכְצַפּוֹר, מִיָּד יְקוּשׁ

1 יומא דף פז. רבי ירמיה הוה ליה מילתא לרבי אבא בהדיה, אזל איתיב אדשא דרבי אבא. בהדי דשדיא אמתיה מיא מטא זרדיפי דמיא ארישא. אמר: עשאוני כאשפה, קרא אנפשיה "מאשפת ירים אביון". שמע רבי אבא ונפיק

Sorry Seems to Be the Hardest Word. Four Talmudic Stories of Forgiveness

הרב אלכס ישראל | www.alexisrael.org

refuse heap. R. Abba heard him and went out to him. He [R. Abba] said to him, "Now it is I who must appease you, as it is said, Go grovel—and badger your fellow."

2. When a certain person injured R. Zera, he [R. Zera] would go by and study before him and invite himself into his presence, so that the injurer would come and appease him.

3. A certain animal slaughterer injured Rav. [The slaughterer] did not come [to Rav] on the eve of the Day of Atonement. Said [Rav], I will go and 13 appease him. R. Huna met him. He said, "Where is my master going?" He said, "To appease so-and-so." [R. Huna] said [to himself] Abba [that is, Rav] is going to kill a man. Rav went and stood over him. The slaughterer was seated, cleaning the head [of an animal]. He raised his eyes and saw him [Rav]. He said to him, "Abba, go; I have no dealings with you." While he was still cleaning the animal's head, a bone let fly from it, struck the slaughterer's neck, and killed him.

4. Once Rab was expounding portions of the Bible before Rabbis, and R. Hiyya entered, whereupon Rab started again from the beginning; as Bar Kappara entered, he started again from the beginning; as R. Simeon, the son of Rabbi entered, he started again from the beginning. But when R. Hanina b. Hama entered, he said: So often shall I go back? And he did not go over it again. R. Hanina took that amiss. Rab went to him on thirteen eves of the Day of Atonement, but he would not be pacified. But how could he do so, did not R. Jose b. Hanina Say: One who asks pardon of his neighbour need not do so more than three times? — It is different with Rab. But how could R. Hanina act so [unforgivingly]? Had not Raba said that if one passes over his rights, all his transgressions are passed over [forgiven]? — Rather: R. Hanina had seen in a dream that Rab was being hanged on a palm tree, and since the tradition is that one who in a dream is hanged on a palm tree will become head [of an Academy] he concluded that authority will be given to him, and so he would not be pacified, to the end that he departed to teach Torah in Babylon.

לאפיה, אמר ליה: השתא צריכנא למיפק אדעתך, דכתיב לך התרפס ורהב רעיך.

2. רבי זירא, כי הוה ליה מילתא בהדי איניש הוה חליף ותני לקמיה וממציא ליה, כי היכי דניתי וניפוק ליה מדעתיה.

3. רב הוה ליה מילתא בהדי הווא טבחא - לא אתא לקמיה. במעלי יומא דכפורי אמר איהו: איזיל אנא לפיוסי ליה. פגע ביה רב הונא; אמר ליה - להיכא קא אזיל מר? - אמר ליה לפיוסי לפלניא. אמר: אזיל אבא למיקטל נפשא אזל וקם עילויה, הוה יתיב וקא פלי רישא, דלי עיניה וחזייה, אמר ליה: אבא את! זיל, לית לי מילתא בהדר! בהדי דקא פלי רישא אישתמיט גרמא, ומחייה בקועיה, וקטליה.

4

. רב הוה פסיק סידרא קמיה דרבי, אתא רבי חייא - הדר לרישא, עייל בר קפרא - הדר לרישא. אתא רבי שמעון ברבי - הדר לרישא. אתא רבי חנינא (בר) + מסורת הש"ס: [בר'] + חמא, אמר: כולי האי נהדר וניזיל? לא הדר. איקפיד רבי חנינא, אזל רב לגביה תליסר מעלי יומי דכפורי, ולא איפייס. - והיכי עביד הכי? והאמר רבי יוסי בר חנינא: כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים! - רב שאני. - ורבי חנינא היכי עביד הכי? והאמר רבא: כל המעביר על מדותיו - מעבירין לו על כל פשעיו! - אלא, רבי חנינא חלמא חזי ליה לרב דזקפוהו בדיקלא, וגמירי דכל דזקפוהו בדיקלא רישא הוי. אמר: שמע מינה בעי למעבד רשותא. ולא איפייס, כי היכי דליזיל ולגמר אורייתא בבבל.

רש"י מסכת יומא דף פז עמוד ב

חלמא חזא ליה לרב - ראה חלום על רב שתלאוהו בדקל, והוא סימן נשיאות ראש וגדולה, ור' חנינא ראש ישיבה היה, כדאמר רבי (כתובות קג, ב) בשעת פטירתו: חנינא בר חמא ישב בראש, וכשראה חלום זה על רב דאג למות, לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה, אמר: אדחייה מהכא, ויברח לבבל מפני, ושם יהיה ראש, ולא נדחין למות בשבילו.

Sorry Seems to Be the Hardest Word. Four Talmudic Stories of Forgiveness

הרב אלכס ישראל | www.alexisrael.org

Levinas.

Nine Talmudic Readings

Hanina. Why then is he so unbending? Because there is another difficulty: Is the offender capable of measuring the extent of his wrongdoing! Do we know the limits of our ill will? And do we therefore truly have the capacity to ask for forgiveness? No doubt Rab thought he had been a bit brusque in refusing to begin his reading of the text again when Rab Hanina bar Hama, his master, came into the school. But Rab Hanina finds out through a dream more about Rab than Rab knew about himself. The dream revealed Rab's secret ambitions, beyond the inoffensive gesture at the origin of the incident. Rab, without knowing it, wished to take his master's place. Given this, Rab Hanina could not forgive. How is one to forgive if the offender, unaware of his deeper thoughts, cannot ask for forgiveness! As soon as you have taken the path of offenses, you may have taken a path with no way out. There are two conditions for forgiveness: the goodwill of the offended party and the full awareness of the offender. But the offender is in essence unaware. The aggressiveness of the offender is perhaps his very unconsciousness. Aggression is the lack of attention par excellence. In essence, forgiveness would be impossible.

Bereshit Rabba 33

In the days of Rabbi Tanchuma, Israel required a fast (to bring about rain).
They came to [Rabbi Tanchuma and] said to him, "Rabbi, decree a fast." [So] he decreed a fast on the first day, on the second day, on the third day and rain did not fall.
He got up and expounded to them. He said to them, "My children, have mercy, these upon those, and the Holy One, blessed be He, will be filled with mercy on you."
While they were still distributing charity to the poor, they saw a man giving money to his ex-wife.
They came to [Rabbi Tanchuma] and said to him, "Rabbi, how are we sitting here [while] there is a sin here." He said [back] to them, "What did you see?" They said to him, "We saw Mr. A give money to his ex-wife."
They sent for them and they brought them in front of the community.
[Rabbi Tanchuma] said to him, "What is she to you?"
He said [back] to him, "She is my ex-wife."
He said to him, "Why did you give her money?"
He said to him, "Rabbi, I saw her in distress and I was filled with mercy on her."
At that time, Rabbi Tanchuma lifted his head towards above and said, "Master over the worlds, just like this one that does not have an obligation to sustain [her] saw her in distress and he was filled with mercy for her, all the more so, You, that it is written about You, 'Compassionate and Merciful' and we are the children of Your friends, Avraham, Yitschak and Yaakov, will You be filled with mercy on us." Immediately, rains fell, and the world was irrigated.

בראשית רבה פרק ל"ג

בְּיוֹמֵי דְרַבִּי תַנְחוּמָא הָיוּ צְרִיכִין יִשְׂרָאֵל לְתַעֲנִית
אֲתוֹן לְגַבִּייה אֲמַרִין לִיה רַבִּי גָזַר תַּעֲנִיתָא, גָּזַר תַּעֲנִיתָא יוֹם
קַדְמָאֵי יוֹם ב' יוֹם ג' וְלֹא נָחַת מִטְרָא,
עָאֵל וְדַרְשׁ לְהוֹן אֲמַר לְהוֹן בְּנֵי הַתְּמַלְאוּ רַחֲמִים אֱלוֹ עַל אֱלוֹ
וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְמַלֵּא עֲלֵיכֶם רַחֲמִים.
עַד שֶׁהוּן מַחֲלִקִין צְדָקָה לְעַנְיֵיהֶם רְאוּ אָדָם אֶחָד נוֹתֵן מְעוֹת
לְגַרוּשָׁתוֹ,
אֲתוֹן לְגַבִּייה וְאֲמַרוּ לִיה, רַבִּי מָה אֲנִי וְתַבִּין הֲכָא וְעִבְרַתָּא
הֲכָא. אֲמַר לְהוֹן מָה רְאִיתֶם, אֲמַרוּ לוֹ רְאִינוּ אָדָם פְּלוּנֵי נוֹתֵן
מְעוֹת לְגַרוּשָׁתוֹ,
שְׁלַח בְּתֵרֵיהוֹן וְאִיתִינוֹן לְגוֹ צְבוּרָא.
אֲמַר לִיה מָה הִיא לָךְ זֶה,
אֲמַר לוֹ גְרוּשָׁתִי הִיא.
אֲמַר לוֹ מִפְּנֵי מָה נָתַתְּ לָהּ מְעוֹת,
אֲמַר לוֹ רַבִּי רְאִיתִי אוֹתָהּ בְּצָרָה וְהִתְמַלְאֲתִי עֲלֶיהָ רַחֲמִים.
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִגְבִּייה רַבִּי תַנְחוּמָא פָּרְיוֹ כְּלָפִי מַעֲלָה וְאֲמַר
רְבוֹן כָּל הָעוֹלָמִים מָה אִם זֶה שְׂאִין לָהּ עֲלִיו מְזוֹנוֹת רָאָה
אוֹתָהּ בְּצָרָה וְנִתְמַלֵּא עֲלֶיהָ רַחֲמִים, אֲתָהּ שְׂכַתוֹב בְּךָ (תְּהִלִּים
קַמָּה, ח): (חֲנוּן וְרַחוּם, וְאֲנִי בְּנֵי יְדִידֶיךָ בְּנֵי אֲבֹרָהֶם וְיִצְחָק
וְיַעֲקֹב עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁתְּמַלֵּא עֲלֵינוּ רַחֲמִים
מִיָּד יִרְדוּ גְשָׁמִים וְנִתְרָהּ הָעוֹלָם.